

TÜRKİYE VE BAZI ÜLKELERDEKİ ÖZEL YÜKSEKÖĞRETİME GENEL BİR BAKIŞ

Dr. Belma YAŞAR*

Gaziantep Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksek Okulu

ÖZET

Ülkemizde özel yükseköğretim kurumları 1960'lı yıllardan beri yükseköğretime olan talebi karşılamak için devlet üniversitelerinin yanı sıra Türk Yükseköğretim Sisteminde yer almaya başlamışlardır. Ancak bu kurumlar daha çok kar amacı güden ve fazla yatırım gerektirmeyen alanlarda eğitim veren kurumlar olmuşlardır. Bu çalışmada çeşitli ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları; eğitim sistemleri, programlar, araştırma ve geliştirme, denetim, akreditasyon ve devlet desteği yönünden incelenmiş ve ülkemizdeki özel yükseköğretim kurumları ile karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulguların özel yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına katkıda bulunacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: özel üniversite, yükseköğretim, araştırma ve geliştirme, finansman, vs

ABSTRACT

Private universities in Turkey has started to become part of Turkish Higher Education System since 1960's in addition to state universities to meet the demand for higher education. However; most of these private universities preferred to be more profitable financially and opened departments with less investments. This paper studied the private universities in different countries to compare the findings with the private universities in Turkey in terms of their education systems, programs, research and development, finance, supervision, accreditation and government support. The results of this study are aimed to help private universities improve their qualities in Turkey.

Key words: private university, higher education, research and development, finance etc

Günümüzde dünyada meydana gelen değişimler hızlı bir şekilde ve kesintisiz olarak sürmektedir. Bilginin saniyelerle ulaşıldığı, ülkeler arasında sınırların hızla yok olduğu, kültürel etkileşimin hızla arttığı, teknolojinin evrenin sınırlarını zorladığı toplumlarda bu değişimlerin etkisi toplumun her alanında görülmektedir. Bu değişimlere uyum sağlama sürecinde en büyük sorumluluğu eğitim kurumları taşımaktadır. Toplumun ihtiyaç duyduğu insan gücünü yeterli donanımlarla yetiştirmek ve bu gücü ülke kalkınmasında lokomotif olarak kullanmak sorumluluğu özellikle yükseköğretim kurumlarına verilmiştir. Bu nedenle tarih boyunca yükseköğretim kurumları toplumların en temel kurumları olmuşlardır.

Tarihte bilinen en eski üniversite merkezi İtalya'daki Bolognie şehri olmuştur. Buraya çeşitli şehirlerden gelen öğrenci grupları "Unersitas"adı verdikleri bir birliğin çatısı altında, aralarında topladıkları paralarla profesörlerin ücretlerini ödemiş ve eğitimi parayla satın almışlardır. Aynı şekilde, ortaçağ üniversiteleri de doğrudan veya dolaylı yollarla kamu kaynaklarından desteklenmeyen, sadece öğrencilerin ödediği öğrenim ücretleri, vakıf gelirleri, bağışlar ve yardımlarla faaliyetlerini sürdüren özel kurumlar olmuşlardır.

Devlet ve özel yükseköğretim kurumu ayrımı ilk kez 19.yüzyılda ABD'de şekillenmeye başlamıştır. Almanya ve Fransa'da üniversiteler 19.yüzyıl boyunca giderek devlet kurumu niteliğine bürünmüşlerdir. İspanya'da ise 1812'ye gelene kadar üniversiteler kilisenin yönetimi altında bulunan özel kurumlar olmuşlardır. Ancak o yıl

kabul edilen anayasa ile üniversite bir devlet kurumu olarak tanımlanmıştır (Gürüz,2001:149).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise saray kendisine gerekli olan personeli Enderun'da yetiştirmiştir. Osmanlı eğitim kurumları, Ortaçağ Avrupası'nda olduğu gibi eğitim üst kademesinden, yani "ders okutulan yer" anlamına gelen medreselerden başlamıştır. Medreseler de vakıf statüsüne dayandıkları için devlet kurumları olmaktan çok devletin yada zenginlerin kurdukları birer eğitim vakfı niteliğinde hizmet vermişlerdir.

Özel okullar hakkında genel bir düzenleme, ilk olarak 30 Temmuz 1918 tarihinde Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi ile yapılmış olsa da 1920'den 1962'ye kadar geçen dönemde özel bir yükseköğretim kurumu kurulmamıştır.

Cumhuriyet döneminde ise özellikle 1950'den sonra nüfusun giderek daha çok yükseköğretime yönelmesi, yükseköğretime olan talebi arttıran etkenlerden birisi olmuş ve bu durumda devletin tam olarak sağlayamadığı yükseköğretim talebini kısmen özel yüksekokullar doldurmuşlardır. 1961 Anayasasının 21. Maddesinin "herkes ilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma hakkına sahiptir, eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir" hükmü ile özel okullar açıkça kabul edilmiştir.

Anayasanın bu hükmünü yerine getirmek üzere, hükümet 13 Eylül 1963 tarihinde zamanın başbakanı İsmet İnönü'nün imzası ile, Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kanun tasarısı sunmuş ve neticede 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu 8 Haziran 1965'de kabul edilmiştir. (Dikmen, 1971:10).

Bunu takiben bu kanun ile mühendislik, mimarlık, dişçilik, eczacılık, iktisat, gazetecilik gibi dallarda özel yüksek okullar açılmaya başlanmıştır. Tablo.1'de yıllara göre özel yükseköğretim kurumlarının türleri verilmektedir.

Tablo.1: Yıllara Göre Özel Yükseköğretim Kurumlarının Türleri

Yıllar	Ticari İlimler	Müh. Mim. Fak.	Kim. Müh. Fak.	Ecz. Fak.	Diş Hek. Fak.	Güzel San. Fak.	Gazete-cilik	Toplam
1963-64	4	3	-	1	1	-	-	9
1964-65	4	3	2	1	1	-	-	11
1965-66	4	5	2	1	1	-	-	13
1966-67	4	5	2	1	1	-	1	14
1967-68	7	12	6	1	4	-	3	33
1968-69	8	12	6	7	4	1	3	41

Kaynak: Ataünal (1998)'den derlenmiştir.

Ülkemizde ilk özel yüksek okulun açılmasından sonra bu okulların sayıları hızla artmış ve kısa bir zaman içinde 50.000'e ulaşmıştır (Dikmen, 1971:11).

Tablo.2: YÖK Öncesi Dönemde Özel Yükseköğretim Kurumları Öğrenci, Öğretim Elemanı, Yeni Kayıt, Okuyan Öğrenci ve Mezun Sayıları

Yıllar	Okul	Öğretim Elemanı	Yeni Kayıt	Öğrenci	Mezun
1963-64	9	53	952	1.799	440
1964-65	11	116	2.189	3.879	401
1965-66	13	193	3.406	8.278	268
1966-67	14	256	7.157	14.055	467
1967-68	33	213	10.623	24.084	1.034
1968-69	41	419	15.558	36.006	1.630
1969-70	41	724	13.510	39.611	2.320
1970-71	37	644	12.140	46.448	4.098
1971-72	32	565	7.194	50.246	5.172

Kaynak: Ataünal (1998)'den derlenmiştir.

Ancak, Ocak 1971'de Anayasa Mahkemesi, üniversitenin ancak devlet eliyle kurulabileceği biçimindeki Anayasa hükmüne dayanarak, yüksek okul öğretimi de üniversite öğretimi olarak yorumlayıp özel olarak bu düzeyde öğretim yapılmasına imkan veren kanun maddesini iptal etmiştir (Akyüz, 1997:314).

Ortaya çıkan bu durum karşısında, 1972'de 1472 sayılı kanun ile özel okullar resmîleştirilmiş, bir kısmı yalnız Ege Üniversitesi kabul ettiği için bu üniversiteye, diğerleri ise uğraş alanlarına girmemesine karşın çeşitli akademilere bağlanmıştır (Korkut, 1983:29).

Ataünal'a göre (1998:156) 1965-1968 yılları arasında faaliyetine izin verilen ve nihayet Anayasa Mahkemesinin kararı ile kapatılan özel yüksekokullar gerçekten yükseköğretimde niteliğin aşınmasında rol oynayan önemli unsurlar arasında görülmüş ve bazı alanlarda insangücü hedefine uymayan ve düşük nitelikte eğitim vermişlerdir. Bu nedenle Anayasaya yükseköğretimin önemi açısından, bu kurumların ancak kazanç

amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından ve devletin gözetim ve denetimine tabi olarak kurulabilecekleri hükmü getirilmiştir.

1973-1981 yılları arası, Türk yükseköğretim tarihinde yükseköğretim kurumlarında sayısal patlamanın yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde ülke düzeyinde yükseköğretim kurumlarının sayıları artırılmış ve üniversiteye olan yoğun talebin karşılanması amacıyla ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlar yerine, kapasite yaratılması kolay alanlarda bölümler açılmıştır. Bu kurumlar plansız ve alt yapısız olarak kurulmuş, gelişmiş üniversitelerdeki öğretim kalitesi göz ardı edilmiş, kalkınma planlarında belirtilen alanlarda insan gücü yetiştirmeğe ağırlık verilmemiştir (Kavak, 1990:54).

Yeniden 1982’de Anayasasının 130. Maddesine konan bir hükümlerle ülkemizde vakıflar yolu ile üniversite kurma imkanı sağlanarak üniversiteler üzerindeki kamu tekeli kaldırılmıştır. Bu üniversitelerin kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kar amacına yönelik olmamak şartı ile devletin gözetim ve denetimine tabi olarak faaliyet göstermeleri zorunlu kılınmıştır.

Dünya geneline bakıldığında bir çok ülkedeki özel yükseköğretim kurumlarını kamu yükseköğretim kurumlarından ayırt etmek zordur. Birleşik Krallık’ da ki üniversitelerin, az sayıdaki istisna hariç, tümü kraliyet fermanı ile kurulmuş, özel hukuk tüzel kişiliğine sahip kurumlardır. Bu üniversiteler büyük ölçüde kamu kaynaklarından finanse edilen fakat personel istihdamı ve müfredat programları bakımından devlete tabi olmayan kurumlardır. Bu ülkedeki kamu yardımı almayan tek özel üniversite Buckingham Üniversitesi’dir.

1977 yılı itibarı ile ABD’deki 2.320 üniversite ve kolejin 1.798’i özeldir (Gürüz, 2001:151). Bu ülkedeki özel üniversiteler ülkenin en prestijli, öğrenci başına en çok harcama yapılan ve lisansüstü eğitim ve araştırma üniversiteleridir. Bu ülkede bir üniversitenin araştırma üniversitesi olabilmesi için o üniversitenin araştırmalardan her yıl 50 milyon dolarlık bir gelir elde etmesi ve en az yüz tane yüksek lisans ve doktora öğrencisi mezun etmesi gibi koşulları vardır. Özel üniversitelere devlet istemediği sürece maddi yardımda bulunmaz. Özel üniversiteler maddi kaynaklarının büyük kısmını öncelikle başarılı öğretim görevlilerini istihdam edip, bu öğretim görevlilerinin sanayiden aldıkları araştırma ve uygulama projelerinden elde etmektedirler.

Ayrıca ABD’de devlet, yükseköğretimde kalitenin korunabilmesi için bu üniversitelerde açılan programları sınırlayabilir, örneğin aynı bölgede birden fazla üniversitede benzer programların açılmasını engelleyebilir, bunun amacı o üniversitenin ülke genelinde tek fakat en iyisi olmasıdır ve en iyi öğretim kadrosunun orada toplanmasıdır. Ayrıca özel üniversiteler arazilerini kendileri satın alırlar, bizim ülkemizde olduğu gibi devlet özel üniversitelere arazi bağışında bulunmaz.

Ülkemizde ise bir zamanlar tasfiye edilerek kapatılan özel üniversitelerin özellikle son yıllarda alabildiğince desteklenmekte olduğu görülmektedir. Bu üniversitelerin yıllık giderlerinin %45’i devlet tarafından karşılanmakta ve bu üniversitelere karşılıksız binlerce dönümlük orman arazisi verilmektedir (Acun, 1998:215). Hatta bazı çevrelere göre devlet kendi üniversitelerine vereceği parayı

özellere aktarmakta ve özel üniversitecilik adıyla ortaya çıkan bu iş kolunu desteklemektedir.

Genel olarak dünyadaki özel yükseköğretim kurumları; Amerika'daki özel üniversiteler ve Avrupa'daki bazı dinsel kökenli üniversiteler dışında daha çok birim öğrenci maliyeti az olan sosyal bilimler alanlarında faaliyet göstermektedirler. Buna rağmen bu üniversiteler kamu kaynaklarından önemli oranlarda desteklenmektedirler. Bu üniversitelerin büyük kısmının yüksek kalite düzeyinde olmalarının en önemli nedeni akademik faaliyetleri bakımından devlet kurumlarına bağlı olmaları, sürekli denetlenip akreditasyona tabi tutulmaları ve kar amacı gütmemeleridir.

Oysaki, Başbakanlık (1997:55) verilerine göre ülkemizdeki vakıf üniversitelerinin daha çok meslek adamı yetiştirmeyi amaçladıkları, bilim üretme ve yayma gibi evrensel üniversite misyonuna sahip olmadıkları ifade edilmektedir.

Yine ülkemizde yapılmış olan bir çalışmada, vakıf üniversitelerinin ağırlık verdiği amaçlar araştırılmış ve bu üniversitelerin öncelikli amacının iyi bir öğretim sağlayarak çeşitli meslek ve hizmet alanlarına kaliteli eleman yetiştirmek olduğu saptanmıştır (Yaşar, 2001: 125).

Ayrıca bu üniversiteler uyguladıkları yüksek ücret politikalarıyla devlet üniversitelerinden yetişmiş, nitelikli öğretim kadrosunu çekip alarak devlet üniversitelerinin güç kaybetmelerine ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin mağdur olmalarına neden olmuş bu da "eğitimde fırsat eşitliği" ilkesini zedelemiştir. Yukarıda sözü edilen aynı çalışmada, vakıf üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanları, vakıf üniversitelerini görev yeri olarak seçme nedenlerini (% 98 oranında) bu üniversitelerin uyguladıkları yüksek ücret politikası olarak belirtmişlerdir (Yaşar, 2001:127).

Bütün bunlara rağmen, Türk Yükseköğretim Sistemi büyümesini son altı yılda vakıf üniversiteleri ile sürdürmüştür (Gürüz,2001:306).

2007 yılı itibari ile ülkemizde kurulmuş olan vakıf üniversitelerinin sayısı 22'yi bulmaktadır (www.gazeteler.com/universiteler, 2007).

Ülkemizdeki vakıf üniversitelerinin sayılarının hızla artmasıyla bu üniversitelerin devlet üniversiteleriyle rekabeti sağlayarak kaliteyi yükselteceği düşünülmüş olsa da, kalitesini kanıtlayan ve devlet üniversiteleri ile aynı puanda öğrenci alan bazı vakıf üniversitelerinin dışında birçok vakıf üniversitesinin devlet üniversiteleriyle kıyaslandığında daha düşük puanda öğrenci almakta olduğu görülmektedir. Pek çok öğrencinin girmek için çaba harcadığı yüksek puanlı bölümler parası olan öğrencilere kolayca sunulmakta ve bu üniversiteler eğitimde kalitenin düşmesine neden olmaktadır. (Şen,1997:19)

Yaşar (2001:129), çalışmasında vakıf üniversitelerini tercih eden öğrencilerin sosyal profil olarak daha çok ortanın üstü toplumsal kesimden geldiklerini ve bu öğrencilerin vakıf üniversitelerini devlet üniversitelerine giremedikleri için tercih ettiklerini saptamıştır.

Çünkü vakıf üniversitelerinde okumak isteyenlerin neredeyse küçük bir serveti gözden çıkarmaları gerekmektedir. Bu üniversitelerde bir lisans eğitimi almak isteyenler ayrıca hazırlık sınıfı ile lisans programının eğitim-öğretim süresini de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir, böylece eğitimin maliyeti daha da yükselmektedir (www. sabah.com, 2007).

Ayrıca ülkemizdeki vakıf üniversitelerinin öğretim kadrolarını köklü üniversitelerden kolayca sağlayabilmek için daha çok batıdaki büyük illerde kurulmuş oldukları dikkati çekmektedir (Yaşar, 2001:122).

Dünya sıralamasında değerlendirmeye giren Harvard, Princeton, Yale, MIT, Stanford gibi en kaliteli üniversitelerin büyük çoğunluğu Amerika'dadır ve bu üniversitelerin hemen hepsi özeldir. Ülkemizdeki Özel üniversiteler ile karşılaştırıldığında; Amerika'da bir kurumun üniversite olabilmesi için o kurumun bütün bölümleri açmış olması gerekir ve ancak böyle bir üniversite yüksek lisans ve doktora programı açma hakkına sahiptir. Örneğin MIT sadece teknoloji dalında eğitim veren dünyanın en büyük eğitim merkezidir, ancak başka fakülte ve bölüm olmadığı için bu kurum bir üniversite değil teknoloji enstitüsüdür.

Özel yükseköğretim kurumlarına dolaylı olarak yapılan kamu kaynaklı mali desteğin en önemli aracı ABD'nin Eğitim Bakanlığı'nca yükseköğretim öğrencilerine sağlanan çeşitli karşılıksız burs, okurken çalışma ve borçlandırma gibi mali destek programlarında özel veya devlet kurumu şeklindeki ayırım yapılmamasıdır. Bu husus eyaletler ve diğer kurumlarca uygulanan programlar için de aynen geçerlidir (TÜSİAD, 1994:120).

Finansman kaynaklarına göre, ABD'deki kar amacı gütmeyen özel üniversiteler vergiden muafır. Ayrıca araştırma fonlarının tahsisinde de kamu ve özel üniversite ayırımı yapılmamıştır. Üniversitelerin alt yapılarının geliştirilmesine yönelik federal veya eyalet fonlarında da böyle bir ayırım yoktur (Gürüz, 2001:152).

Dünyada eğitim alanında yaptıkları atılımlarla dikkat çeken Japonya'da ise, İkinci Dünya Savaşı'nda büyük yenilgi alarak yakılıp yıkılan ülkede savaş sonrası kalkınma için eğitimin ilk şart olduğu bilinci ile devlete yardımcı olması için kar amaçsız vakıfların özel okul açmasına izin verilmiştir. Ancak 1949 yılına gelindiğinde kar amaçsız eğitim vakıflarının kurduğu bu üniversitelerin gelişmediği anlaşılmış ve yeni bir özel okul yasası kabul edilmiştir. Yeni yasa ulusal ve yerel hükümetlerin özel öğretim kurumlarına gerekli maddi yardımı sağlayabileceklerini belirterek özel kurumlara devlet yardımı yapılacağını açıklığa kavuşturmuştur. Yasa ayrıca her özel şirketin destekleyip yönettiği kurumun temel mali varlığının takviye edilmesine katkıda bulunmak üzere, okul şirketlerine kar sağlayan programlarla ilgili çalışmalarda bulunmalarına izin vermiştir.

Japonya'daki özel yüksek öğretim kurumları öğretimde yüksek kalite düzeyini tutturarak başarılı olmuşlardır. Ancak bu kurumlara kamu kaynaklarından yapılan yardım Amerika'dakilere kıyasla daha yüksektir. Japon Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı'nın bütçesinin yaklaşık %6'sı özel yükseköğretim kurumlarına doğrudan tahsis edilmektedir. Genel olarak özel yükseköğretim kurumlarına kamu kaynaklarından

yapılan yardımın payı %35 civarındadır. Bizim ülkemizde bu oran %45'lere kadar çıkabilmektedir. Ayrıca çeşitli kuruluşlar ve vakıflar öğrencilere karşılıksız veya düşük faizli burs veya kredi sağlamaktadır. Japonya'da kar amaçlı özel şirketler, üniversite ve yükseköğretim kurumu açarak yönetebilmektedirler. Bizim ülkemizde olduğu gibi özel öğretim kurumları daha çok sosyal ve beşeri bilimler dallarında gelişme göstermektedir, buna karşılık, ulusal ve yerel resmi üniversitelerde fen konuları, mühendislik, tıp ve dışçılık daha çoğunluktadır. Özel öğretim kurumlarının personel ve fiziksel koşulları devlet kurumlarına göre daha gelişmiştir. Özel ve resmi üniversitelerde harçlar devletçe tespit edilir. Üniversite yöneten özel şirketlerin bütçeleri devletçe denetlenmektedir. Yapılan denetimlerde bu kurumların programlarında araştırma ve geliştirmeye geniş yer verdikleri gözlemlenmiştir. "Japon Mucizesi"ni yaratan özel öğretim kurumları sağlam bütçe ve alt yapıya sahiptirler (Mutlu, 1997:213).

Kore ve Tayvan'daki sistemler de Japonya'dakine benzer şekildedir. Kore'de bazı şirketler kendi üniversitelerini kurmuşlardır, bu üniversiteler daha çok araştırma üniversitesi niteliğindedir. Ancak Singapur ve Malezya'da özel yüksek öğretim kurumu yoktur, bu ülkelerde yurt dışında yükseköğretim gören öğrencilerin yurt içindeki yüksek öğretim kurumlarına kayıtlı öğrencilere oranı Hong Kong'da %32.2, Singapur'da % 25.3 ve Malezya'da % 44.6'dır (TUSİAD, 1994:119).

İsrail'de kamu kaynaklarından öğrenci başına yapılan yardım özel üniversitelerin gelir kaynakları içinde büyük paya sahiptir.

Avrupa'da ise özel yükseköğretim kurumlarının eğitimdeki payı büyüktür. Bu üniversitelerin çoğu kamu kaynaklarından desteklenmektedirler. Örneğin İsveç'teki 1994 yılında kurulmuş tek özel üniversite olan Stockholm School of Economics'in gelirinin %40'ını kamu kaynaklarından sağlanmaktadır. Üniversiteye eş değer bir kurum olan bu okulun öğrenci sayısı halen 1700'dir (Gürüz, 2001:153).

Fransa'daki bazı Katolik üniversitelerinin dışında özel üniversite yok denecek kadar azdır. Avustralya'da ise özel yüksek öğretim kurumları yeni yeni gelişmeye başlamıştır (TUSİAD, 1994:121).

Almanya'da ilk özel üniversite 1982'de kurulan Witten Herdecke Üniversitesi'dir. Tıp, dışçılık, iktisat ve işletme alanlarında da faaliyet gösteren bu üniversitenin öğrenci sayısı halen 1000 civarındadır. Bu ülkedeki ikinci özel yükseköğretim kurumu, 1984'de kurulan Otto Beisheim Lisansüstü İşletme Okulu'dur. Bu okulun öğrenci sayısı 300 civarındadır. 1999'da kurulan International University of Bremen isimli özel üniversite, mühendislik ve sosyal bilim alanlarında ilk kez 2000 yılında öğrenci almıştır (Gürüz, 2001:153)

2007 yılı itibari ile bakıldığında Almanya'da özel üniversite sayısının çok fazla olmadığı görülmektedir. Üniversite adı altında 12 üniversite ve daha küçük çapta olan özel meslek yüksek okulları vardır. Almanya'da devlet üniversitelerinde ki öğrenim ücretsiz olduğu için yüksek öğretimdeki özel üniversitelerin payı oldukça düşüktür. Bu nedenle özel üniversiteler eğitim verdikleri alanlarda özellikle kaliteye önem vermektedirler ve öğrenci başvurularını değerlendirirken çok seçici

davranmaktadır ve bölümler belirli sayıda kontenjan ile sınırlıdır (www.upsot.com, 2007).

Batı Afrika’da özel yüksek öğretim kurumları arz ve talep dengesini doldurmak için gündeme gelmişlerdir. Doğu Afrika Eğitim Yetkilileri ülkede özel yüksek öğretim kurumları açarak yeni bir eğitim politikası başlatmışlardır. Bu üniversiteler eğitimdeki boşluğu doldurmak için ortaya çıkmıştır. 27 tane kuruluş üniversite kurmak için başvurmuş ve bu kuruluşlar yüksek öğretim konseyinin incelemesine alınmışlardır. Yetkililere göre bu rakamın bile ülkenin ihtiyacını karşılamak için yeterli olmayacağı belirtilmektedir (The Chronicle of Higher Education, 1999:46).

ABD ve Avrupa’daki özel üniversitelerin ve özel yükseköğretim kurumlarının birçoğu kar amacı gütmeyen, yüksek prestijli elit kurumlardır. ABD’nin en önde gelen 25 araştırma üniversitesinin 19’u özel üniversitedir. Buna karşılık, ülkemizde olduğu gibi, Asya, Pasifik ve Latin Amerika ülkelerindeki özel yükseköğretim kurumlarının birçoğu kar amacı güden, belirli alanlarda eğitim veren kurumlardır. Bu kurumlar, Brezilya, Japonya, Tayland, Filipinler ve Şili’de olduğu gibi, 1960’lı yıllarda patlayan yükseköğretim talebi ile piyasada geçerli bir beceri edinme yöneliminin artması sonucunda ortaya çıkmış kurumlardır (Gürüz, 2001:154).

SONUÇ

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de vakıf üniversiteleri özellikle son yıllarda hızla artarak yükseköğretimdeki yerlerini almışlardır. Ancak başlangıçta bu üniversitelerin devlet üniversiteleriyle rekabeti sağlayarak kaliteyi yükseltecekleri düşünülmesine rağmen, kuruluşundan bu yana kalitesini kanıtlayan bazı vakıf üniversitelerinin dışında birçok vakıf üniversitesinin kar amacı güden ve sadece belirli alanlarda eğitim veren kurumlar olmasının önüne geçilememiştir..

Özellikle 1992 yılından bu yana sayıları hızla artan bu üniversiteler yetmişli yıllarda olduğu gibi öğretim kadrolarını daha kolay sağlayabilmek için daha çok büyük illerde faaliyet göstermektedirler ve bazı vakıf üniversiteleri devlet üniversiteleri ile kıyaslandığında daha düşük puanda öğrenci almaktadır.

Yine bu üniversitelerin dünyadaki emsallerinin aksine daha çok meslek adamı yetiştirmeyi amaçlayıp bilim üretme ve yayma gibi evrensel kavramlara sahip olmadıkları açıkça görülmektedir. Oysaki dünya sıralamasında değerlendirmeye giren en kaliteli üniversitelerin çoğu özeldir.

Ülkemizdeki vakıf üniversiteleri kalitelerini korumak için etkin bir şekilde denetlenmeli ve kuruluşlarına izin verilirken kar amacı güdüp gütmedikleri iyice araştırılmalı, maddi kaynakları, insan kaynakları, fiziki kapasiteleri ve diğer imkanlarının yeterli olup olmadığı belirlenmelidir. Ayrıca bu kurumların akademik faaliyetleri bakımından sürekli olarak akreditasyona tabi tutulmaları gerekmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bu üniversitelere kamu kaynaklarından sağlanan mali desteğin yükseköğretim kurumlarının toplam gelirleri içindeki payı en çok %10’la sınırlanmalı ve kar amaçlı vakıf üniversitelerinin bu destekten yararlanmaları

önlenmelidir. Bu üniversitelerin sadece eğitim veren kurumlar değil, üniversite olma özelliğini sağlayacak bilimsel araştırma, sanayi ile işbirliği, topluma hizmet gibi bir yapılanmayı sağlamaları için hem kuruluş aşamasında hem de faaliyetleri süresince denetlenmeleri gerekmektedir. Bu kuruluşların dünyadaki emsalleri gibi araştırma geliştirme için kaynak ayırmaları zorunlu kılınmalıdır.

Öğretim üyesi istihdamı ve uygulanan ücret politikalarında da kamu üniversiteleri ile işbirliği içinde olunmalıdır. Bu sağlanamazsa kamu üniversitelerinin öğretim elemanı açısından güç yitirebileceği, özellikle devlet üniversitelerinde emekliliği gelmiş olanları erken emekliliğe teşvik edebileceği kaçınılmaz olabilir. Bunun yanı sıra bu üniversiteler merkezi sisteme göre öğrenci almalı, devlet üniversiteleri ile aynı konum, örgütlenme, denetim ve yükümlülüklerle tabi tutulmalıdırlar.

Yukarıdaki öneriler dikkate alındığında ülkemizde sayıları hızla artmakta olan bu kurumların kendilerinden beklenen misyonu yerine getirebilecekleri düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Acun, E. (1998). “Vakıf Üniversiteleri Kandırmacasıyla Orman Yağması” Devrimci Cumhuriyetin Eğitim Politikaları. Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama, İstanbul
2. Akyüz, Y (1997).Türk Eğitim Tarihi. Başlangıçtan 1997’ye. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, No:1, İstanbul
3. Ataüenal, A. (1998). Türkiye’de Yükseköğretim (1923-1998) Yasal Düzenlemeler ve Değerlendirmeler, T.C. MEB: Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara
4. Başbakanlık, (1992). Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite. T.C. Başbakanlık Yayınları. Ankara
5. Dikmen, O. (1971). Özel Yüksek Okullar Meselesi. Cahit Matbaası. İstanbul
6. Gürüz, K. (2001). Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim. Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri. ÖSYM Merkezi. ÖSYM Yayınları, Ankara
7. Kavak, Y. (1990). Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yükseköğretim Kurumlarının Çevreye Dönük Faaliyetleri. Araştırma. Afşaroğlu Matbaası. Ankara
8. Korkut, H. (1983). Cumhuriyet Döneminde Eğitim. M.E.B. Devlet kitapları Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. Atatürk Kitapları. M.E.B. Yayınları:91 İstanbul
9. Mutlu, L (1997). Eğitim Düşünceleri. Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim. Ana Yayıncılık. İstanbul
10. Şen, S. (1997). “Eğitim ve Gençlik” Milliyet, 7 Kasım
11. The Chronicle of Higher Education, September 10. 1999. v46 i3 pA 65 (2)
12. TÜSİAD (1994). Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji. Yayın No: TÜSİAD-T/94,6-167
13. UNESCO Yıllığı (1996)

14. Yaşar, B. (2001). “Vakıf üniversitelerinin Türk Yükseköğretim Sistemindeki Yeri “ Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep.
- 15.....2005. “Vakıf Üniversiteleri El Yakıyor” <http://www.sabah.com>.
- 16.....2007.”Vakıf Üniversiteleri” <http://www.gazeteler.com/universiteler>
- 17.....2007. ” Almanya’daki Özel Üniversiteler “ Türkiye’nin Yurtdışı Eğitim Portalı, <http://www.upsot.com>

İletişim Adresi:
Dr. Belma YASAR
Gaziantep Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksek Okulu
Gaziantep
e-mail: bilgeyasar@yahoo.com
GSM:0533 720 98 29
0342-3601200 Dahili: 1660